

Mutlu Yaşam Bölgesi
Batı Akdeniz

SÜT ve SÜT ÜRÜNLERİ SEKTÖR RAPORU

BATI AKDENİZ KALKINMA AJANSI
WEST MEDITERRANEAN DEVELOPMENT AGENCY

Şubat, 2011

ÖNSÖZ

Gelişmiş ülkelerde 1900'lü yılların başlarından itibaren kurulmuş olan kalkınma ajansları, ülkemizde yeni benimsenmiş bir modeldir. Kalkınma Ajansları; bölgesel düzeyde kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuştur.

Bu amacı gerçekleştirmek için ajanslara verilen görevlerden biri de, bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak ve diğer ilgili kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemektir.

Kuruluş ve kurumsallaşma sürecini büyük ölçüde tamamlayan Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA), faaliyet alanı olan Antalya, Isparta ve Burdur illerinde yatırımcılara ücretsiz danışmanlık hizmeti vermek ve yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine görevinin yanı sıra bölgenin iş ve yatırım imkânlarının ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapma görevini de üstlenmiştir.

Bu amaçla Batı Akdeniz Bölgesi'nde yatırım yapmak isteyen yatırımcılara yol göstermek ve bölgenin yatırım fırsatlarını tanıtmak amacıyla sektör raporları hazırlanmıştır.

İlk etapta, Batı Akdeniz Bölgesi'nin Mermer, Süt ve Süt Ürünleri, Su, Meyve Suyu, Gül, Güneş Enerjisi, Golf Turizmi ve Sağlık Turizmi sektör raporları ile Eğirdir İlçesi Turizm Potansiyeli Raporu ve Antalya – Konya Hızlı Tren Hattı Projesi Raporu hazırlanmıştır. Zamanla bölgeye ilişkin birçok sektör raporu hazırlanacak, bölgeye yatırımcı çekebilmek için bölgenin yatırım fırsatları tanıtılmaya devam edilecektir. Hazırlanan sektör raporlarının bölgemize ve yatırımcılarımıza yardımcı olması en büyük dileğimizdir.

Tuncay ENGİN
BAKA Genel Sekreteri

Dr. Ahmet ALTIPARMAK
Antalya Valisi
BAKA Yönetim Kurulu Başkanı

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerde gelir seviyesinin yükselmesi, süt ve süt ürünlerine yönelik yapılan teşviklerin süt ürünleri tüketimini artırması ile süt sektörü gelişmekte olan ülkeler için fırsatlar sunan ve ciddi ölçekte ulusal ve uluslararası yatırımlar çeken bir pazar haline gelmiştir.

Türkiye’de süt endüstrisi, üretim değeri açısından gıda sanayinin % 15’ini oluşturmaktadır. Sütün tüketilmesi gereken temel bir besin maddesi olması ve ekonomik açıdan ülke ekonomisine ciddi düzeyde katma değer sağlaması, sektörün önemini artırmaktadır.

Bu çalışmada; öncelikle Dünya ve Türkiye’deki süt endüstrisine genel bir bakış yapılacak ardından süt üretimi, süt kalitesi, endüstriyel süt işleme ve sektör yatırım avantajları başlıkları altında, Batı Akdeniz Bölgesi’nin süt üretimi ve süt işletmeciliği sektöründeki mevcut durumu ile sahip olduğu potansiyel ele alınacaktır.

1.DÜNYA VE TÜRKİYE’DE SÜT ENDÜSTRİSİ

1.1. Süt Üretimi

2009 yılı dünya toplam süt üretimi 695 milyon tondur. Dünyadaki en önemli süt üreticisi ülkeler AB-27 ülkeleri, ABD, Hindistan; Çin; Rusya, Pakistan, Brezilya, Yeni Zelanda, Ukrayna, Türkiye; Meksika ve Avustralya’dır. Yıllık 147,5 milyon tonluk üretim ile AB dünyanın en büyük süt üreticisi konumundadır. Tek başına en fazla süt üreten ülke ise yıllık 105 milyon ton ile Hindistan’dır. Türkiye’nin 2009 yılı süt üretimi 12,5 milyon tondur. Bu üretim miktarı ile Türkiye dünya süt üretiminde 15. sıradadır.

Almanya, Fransa ve İngiltere AB’de toplanan sütün yaklaşık yarısını üretmektedirler. AB’de toplanan ortalama süt miktarları ve üye ülkelere göre dağılımı incelendiğinde en büyük payı %20,75’le Almanya almakta, bunu %17,9 ile Fransa, %11 ile İngiltere, %8,2 ile Hollanda, %7,8 ile İtalya ve %5,5 ile Polonya izlemektedir.

AB'de süt üretim miktarı yıllar arasında ciddi bir değişim ve dalgalanma göstermemektedir. Bunun sebebi Birlikteki mevcut kota uygulamasıdır. AB'de 1984 yılından bu yana fazla depolama ve pazarlama maliyetlerini oluşturan aşırı süt üretimini önlemek için kota uygulaması söz konusudur. Sistemin amacı üretimi kabul edilebilir düzeylerde sürdürülebilir kılmak ve birlikte toplanan süt miktarını sınırlamaktır.

Dünya toplam süt üretiminin %84'ü inek sütü, %13'ü manda sütü, %2'si koyun sütü, %1'i keçi stdür.

Türkiye'de ise üretilen sütün %92'si inek sütü, %6,1'i koyun sütü, %1,7'si keçi sütü, %0,26'sı manda stdür.

“Türkiye'nin 2009 yılı süt üretimi 12,5 milyon tondur. Bu üretim miktarı ile Türkiye dünya süt üretiminde 15. sıradadır.”

“Süt rnleri ihraç edilen başlıca lkeler; Irak, Azerbaycan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt'tir.”

1.2. Endüstriyel Süt İşleme

Dünyada üretilen sütün %53' modern süt işletmelerinde işlenmektedir. Bu oran AB'de %94'tür. Gelişmiş ülkelerde üretilen sütün %1 ila %5'i üretildiği yerde tüketilmekte olup, geri kalan %95-99'unun sanayiye aktarıldığı görülmektedir.

Türkiye'de ise üretilen sütün sadece %27'si modern endüstriyel tesislerde işlenmektedir. %33' küçük ölçekli mandıra tabir edilen işletmelerde işlenmekte, %20'si sokak sütü olarak pazarlanmakta, %20'si de üretildiği yerde tüketilmektedir.

1.3. Süt rnleri Ticareti

AB ve Yeni Zelanda dünyanın en büyük süt ve süt ürünleri ihracatçısı ülkeleridir. Toplam Pazar payları %60'dır.

Dünyada süt ve süt ürünlerinde başlıca ithalatçı ülkeler ise ABD, Meksika, Rusya, Japonya, Cezayir ve Suudi Arabistan'dır.

Türkiye'nin 2009 yılı süt ürünleri ihracatı 150 milyon dolardır. Süt rnleri ihraç edilen başlıca lkeler; Irak, Azerbaycan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt'tir.

1.4. Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Kişi başı içme sütü tüketiminde yıllık 107 kg ile Avustralya birinci sıradadır. AB'de yıllık içme sütü tüketimi 89 kg, Amerika'da 83 kg'dır. Türkiye'de kişi başına süt tüketimi 26 kg'dır.

Kişi başına peynir tüketiminde yıllık 22 kg ile Almanya birinci sıradadır. Peynir tüketiminde AB ortalaması 18 kg'dır. Bu rakam ABD'de 15 kg, Avustralya'da 12 kg'dır. Türkiye'de kişi başı peynir tüketimi 10 kg'dır.

Kişi başına dondurma tüketiminde yıllık 28 lt ile Yeni Zelanda birinci sıradadır. Bu rakam ABD'de 25 litre, İskandinavya'da 15lt'dir. Türkiye'de kişi başına dondurma tüketimi 2,5 litredir.

1.5. Süt Verimliliği

AB'de süt verimi Türkiye'nin yaklaşık üç buçuk katıdır. Türkiye'de inek başına elde edilen süt miktarı ortalama 1,8 ton/yılken bu rakam AB'de 5.89 tondur. AB 'de sağılan hayvan sayısı Türkiye'nin 4,4 katı olmasına karşın, Türkiye'nin yaklaşık 14 katı süt üretilmektedir. AB ile Türkiye arasındaki süt veriminin bu denli farklı olması; süt ineklerinin ırkı, kullanılan yem, hayvanların yetiştirildiği ortam, iklim şartları, hayvanların sağım zamanları ve sıklıkları gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de süt verimi bölgeler arasında büyük farklılıklar göstermekle beraber, ticari ve profesyonel üretim yapan Batı Bölgelerindeki işletmelerde hayvan başına süt verimi 4-5 tonu bulabilmektedir.

2. BATI AKDENİZ BÖLGESİ SÜT ENDÜSTRİSİ

2.1. Süt Üretimi

Batı Akdeniz Bölgesi, mevcut sosyo-ekonomik ve coğrafi özellikleri ile süt sektörü açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bölgede başta Burdur ili olmak üzere süt hayvancılığı yoğun bir şekilde yapılmaktadır. 2009 yılı TÜİK verilerine göre; Burdur ilinde 160.701 adet, Isparta ilinde 70.477 adet, Antalya ilinde 127.220 adet olmak üzere Bölgede toplam 358.398 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Sağılan hayvan sayısı ise 148.716'dır. Bölgedeki hayvanların %92'si süt verimi yüksek, kültür ırkı sığırlardan oluşmaktadır.

Bölgede yıllık toplam 508.039 ton süt üretilmektedir. Bu rakamla Batı Akdeniz Bölgesi Türkiye süt üretiminin %4,4' ünü karşılamaktadır. Süt üretiminin Bölge içindeki dağılımı, Burdur 258.000 ton, Antalya 140.000 ton ve Isparta 110.000 ton şeklindedir.

TÜRKİYE TOPLAM (2009)	YERLİ SIĞIR	KÜLTÜR SIĞIRI	MELEZ SIĞIR	TOPLAM
Hayvan Sayısı (Adet)	2.594.334	3.723.583	4.406.041	10.723.958
Süt Üretim Miktarı (Ton)	1.284.450	5.713.004	4.585.859	11.583.313

Kaynak: TÜİK, 2009

BATI AKDENİZ BÖLGESİ TOPLAM (2009)	YERLİ SIĞIR	KÜLTÜR SIĞIRI	MELEZ SIĞIR	TOPLAM
Hayvan Sayısı (Adet)	27.672	232.643	98.083	358.398
Süt Üretim Miktarı (Ton)	13.951	397.163	98.083	508.039

Kaynak: TÜİK, 2009

“Batı Akdeniz Bölgesi, mevcut sosyo-ekonomik ve coğrafi özellikleri ile süt sektörü açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

Ülkemizde süt sığırıcılığı yapan işletmelerinin büyük bölümü küçük ölçekli aile işletmeleri olup, bu işletmeler bitkisel üretimle hayvansal üretimi bir arada yapmaktadırlar. İşletme başına düşen hayvan sayısı incelendiğinde, işletmelerin %71,83'ü 1-4 baş arası hayvana, %20,08'si 5-9 baş arası hayvana, %6,57'si ise 10-19 baş arası hayvana sahiptir. Büyük işletme olarak nitelendirilen 20 baş ve üzeri hayvana sahip işletme sayısı sadece %1'dir. AB'de ise süt sığırıcılığı yapan işletmeler içinde büyük işletmelerin payı %83'dür. Görüldüğü üzere Türkiye'de işletme ölçekleri oldukça küçüktür ve sektörün daha fazla gelişebilmesi için işletme ölçeklerinin büyütülmesi gerekmektedir.

Batı Akdeniz Bölgesi'nde de ülke geneline paralel olarak süt hayvancılığı yapan işletmelerin büyük çoğunluğu küçük ölçeklidir. Son yıllarda etkin örgütlenme ile başta Burdur olmak üzere bölge içerisinde büyük ölçekli işletmelerin sayısı artmaya başlamıştır.

“Son yıllarda etkin örgütlenme ile başta Burdur olmak üzere bölge içerisinde büyük ölçekli işletmelerin sayısı artmaya başlamıştır.”

2.2. Süt Kalitesi

Bölgede üretilen süt, hijyen açısından Avrupa Birliği standartlarındadır. Türk Gıda Kodeksi Çiğ Süt ve Isıl İşlem Görmüş İçme Sütleri tebliğine göre, çiğ inek sütünde kabul edilebilir bakteri sayısı 100 bin adet/ml'dir. Bölgede üretilen sütlerde bu değer, 2005 yılında 10 milyon adet/ml iken; süt toplama, toplu sağım ve toplu bakım merkezlerinin yaygınlaşması sonucunda 2008 yılında 32 bin adet/ml seviyelerine inmiştir. Burdur ili İğdeli köyünde elde edilen sütte bakteri sayısı 3.800 adet/ml'ye kadar düşürülmüştür. (Tarım İl Müdürlüğü kayıtları)

Burdur ilinde 8 adet toplu sağım merkezi (İğdeli-Mürseller-Kılavuzlar-Elmacık-Küçükalan-Kayı-Pınarbaşı-Büyükyaka Köyleri) ve 8'i süt ve süt ürünleri üretimi yapan firmalara ait olmak üzere toplam 210 adet süt toplama merkezi bulunmaktadır. Isparta'da 3 adet toplu sağım merkezi bulunmakla beraber toplam 15 süt toplama merkezi bulunmaktadır.

Somatik hücre sayısı için kabul edilen sınır değer 500 bin adet/ml'dir. Bölgede üretilen sütler için bu değer 2008 yılında 308.568 adet/ml olarak tespit edilmiş ve sınır değerinin altında olması nedeniyle somatik hücre sayısı rutin kontrollerden çıkartılmıştır. Süt toplama işi ile uğraşan firmalar, bakteri ve somatik hücre sayısı kontrollerini periyodik olarak yaptırmaktadırlar.

2.3. Süt İşleme

Süt işleme tesisleri sütü katma değeri yüksek ürünlere dönüştürerek, hem üretimi hem de tüketimi teşvik etmektedir. Ayrıca sanayinin, kırsal alanlara taşınmasını sağlayarak bölgesel kalkınmaya ve istihdamın artmasına önemli katkılar sağlamaktadır.

Burdur ilinde yıllık 258.000 ton süt üretilmektedir. İlde 13 adet süt işleme tesisi mevcuttur. Bu işletmelerin toplam kapasitesi 184.807 ton/yıldır. Fakat bu kapasitenin 69.480 ton/yıl kullanılmaktadır.

Ayrıca bir adet süt tozu ve peynir altı tozu işleme tesisi mevcut olup, bu tesisin kapasitesi 4.554 ton/yıl'dır.

Toplam kapasite üretilen süt miktarına oranlandığında, ilin süt işleme kapasitesi % 68,44 olmasına karşın, üretilen sütün sadece % 26,9'u il içerisinde işlem görmektedir. Kalan % 73,1'lik kısım il dışında işlenmektedir.

Isparta ilinde yıllık 110.000 ton süt üretilmektedir. İlde 5 adet süt işleme tesisi mevcut olup, bu işletmelerin kapasitesi 73.796 ton/yıldır. Fakat bu kapasitenin 17.620 ton/yıl kullanılmaktadır.

Antalya ilinde ise yıllık 140.000 ton süt üretilmektedir. İlde 40 adet süt işleme tesisi mevcut olup, günlük süt işleme kapasiteleri 246.375 ton/yıldır.

3. SONUÇ

Batı Akdeniz Bölgesinde kurulacak olan bir büyük ölçekli süt işleme tesisi;

- Yeterli miktarda ve kaliteli süt üretiminin varlığı
 - Üretilen sütün hijyenik olarak AB standartlarında oluşu
 - Bölgeye yılda 10 milyondan fazla turist geliyor oluşunun tüketime ve ürün pazarına yaptığı pozitif etki
 - Üretilecek ürünlerin 70 milyonluk güçlü bir pazara hitap ediyor oluşu
 - Bölgede iki adet uluslararası havalimanının oluşu,
 - Burdur ve Isparta illerinden demir yolu ile yük taşımacılığının yapılabilmesi,
 - Karayolu ağının geniş olması,
 - Üretilen ürünlerin Antalya Limanı aracılığı ile deniz yoluyla yurt dışı pazarlara nakliyesinin yapılabilmesi,
- gibi nedenlerle avantajlı ve kar marjı yüksek bir yatırım olarak değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

1. Burdur Ticaret ve Sanayi Odası
2. Burdur Ticaret ve Sanayi İl Müdürlüğü
3. Isparta Ticaret ve Sanayi İl Müdürlüğü
4. MTA Genel Müdürlüğü
5. İstanbul Ticaret Odası Mermer Raporu
6. www.maden.org.tr
7. TÜMMER
8. Antalya OSB

